

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 22, брой 10
1 ноември – 10 декември

Борис Попиванов

Конфронтацията между ГЕРБ и „Продължаваме промяната“ доминира политическия дебат и продължава да блокира разговорите за съставяне на редовно правителство.

Промените в изборното законодателство сериозно подкопават доверието в честността на изборите.

БСП започва да губи инициативата за процесите в лявото пространство.

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 22, брой 10
1 ноември – 10 декември

Съдържание

1.	ВЪНШНОПОЛИТИЧЕСКА ДИНАМИКА	2
2.	ИНСТИТУЦИИТЕ И ДНЕВНИЯТ РЕД НА ОБЩЕСТВОТО	3
3.	СЪСТОЯНИЕТО НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА	5
4.	ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ	9

1

ВЪНШНОПОЛИТИЧЕСКА ДИНАМИКА

Казусът „Шенген“. Още с идването си на власт сегашното служебно правителство създаде очаквания, че е възможен пробив в отдавна замразената кандидатура на България за членство в Шенгенското споразумение. Дипломатическата активност се разрасна, разпратени бяха писма до европейските лидери, поискани бяха проверки, тиражирани бяха обнадеждаващи сигнали от европейските институции и водещи държави-членки на Европейския съюз. Текущото Чешко председателство на Съвета на Европейския съюз (ЕС) се отнесе напълно благосклонно към българската кандидатура. Подкрепата на Германия беше сериозна и публична.

В крайна сметка Нидерландия и Австрия наложиха вето върху Шенгенското членство на България. До известна степен изглежда като повторение на ситуацията преди 12 години. Както тогава, така и сега България и Румъния бяха отхвърлени в пакет. Положението днес обаче е по-различно. Първо, българските институции успяха да мобилизират много по-сериозна и открита европейска подкрепа (включително някога скептичните Германия и Франция), до степен че Нидерландия и Австрия да изглеждат изолирани и принудени да се оправдават за решението си. Това намери израз и в половинчатите утешения, че съвсем скоро въпросът може да бъде преразгледан. Усилията на президента Радев и на служебните министри на пра-

восъдието Крум Зарков, на вътрешните работи Иван Демерджиев и на външните работи Николай Милков бяха сериозни и упорити. Българските евродепутати също имаха важен принос за вкарването на проблема в дневния ред. Второ, България съумя да прехвърли тежестта на проблема от ползите за себе си към ползите на самия ЕС от това разширяване на Шенген. Общо взето, уместно бяха отхвърлени всякакви опити техническите критерии да се заменят постфактум с политически и други съображения. Самият ЕС е изправен пред дискусиата как защитава собствените си правила и как укрепва единството си в конфронтационна геополитическа среда. А проблемът с евроскептицизма също изисква внимание. Трето, Шенгенският неуспех поляризира българската политика и стана криво огледало на дебата за виновниците за политическата криза. Според ГЕРБ, хаосът от последните две години е провокирал този резултат. Според новите партии – десетте години управление на ГЕРБ са предопределили същия резултат. Атакуван бе и президентът, че си е позволил остър тон спрямо нидерландския премиер Марк Рюте. Въпреки финалното „не“, все пак, Шенгенската инициатива едва ли трябва да се мисли като провал. Тя показва, че на международната сцена България може да бъде не само пасивен наблюдател, но и активен участник със свои умения да печели подкрепа. И това до известна степен е заслуга именно на президента и неговия кабинет.

2

ИНСТИТУЦИИТЕ И ДНЕВНИЯТ РЕД НА ОБЩЕСТВОТО

Президентът. Държавният глава предприе най-продължителните политически консултации в българската история. Ако до неотдавна консултациите са отнемали два дни или дори един, този път бяха проточени до два месеца. Официалните мотиви бяха два, и двата относително убедителни за обществото. Първият: че трябва да се даде достатъчно време на партиите да превъзмогнат емоциите и червените си линии, за да се разберат за правителство. Вторият: че ако това все пак не стане, добре е парламентът да бъде разпуснат чак през януари, за да може изборите да се проведат през март, а не през зимата.

По пътя към осъществяване на този замисъл, въплътен в невероятно бавното темпо на политическия процес, президентът направи съзнателни усилия да се разграничи от повечето партии, особено и най-вече от тези, които го подкрепяха за втория му мандат. Острите критики на Радев провокираха основателно недоволни реакции, но не и алтернативен дневен ред. Рейтингът на президента вероятно ще пострада, но нежеланието му да се асоциира с амбициите на отделна партия го разтоварва от отговорността за съдбата на парламента. Двата месеца консултации като че ли не повишиха шансовете за редовен кабинет. Реални преговори не се водят. Ето защо Радев може да претендира за добронамереност, на която другите не са били в състояние да отговорят.

Напрежението между президента и партиите все пак крие съществени рискове. Налице е възможността поведението на Радев да бъде трайно възприето като израз на сближаване с ГЕРБ и ДПС за сметка на „силите на промяната“, с други думи, като обрат в цялостния му политически имидж. Това би могло да получи и негативни международни отразения. Партньорството между президентска и законодателна институции може дългосрочно да внесе несигурност в политическата система.

Правителството. Кабинетът на Гълъб Донев се намира в особена институционална ситуация. За разлика от практиката, при която служебни пра-

вителства имат едва две-три седмици съжителство с парламент, в сегашния случай съжителството се оказва дълго и наложи изграждане на определени взаимоотношения между двете институции. Тези взаимоотношения не са прости. По различни съображения партиите в Народното събрание са настроени критично или направо негативно срещу кабинета. Въпреки това обаче предложенията на кабинета събират мнозинство. Линията на Гълъб Донев се основава на внимателна преценка на желаното и възможното. От това следват две неща. Първо, в нито един момент да не се забравя, че това е временно правителство, под сянката на президента, а не самостоятелен политически играч. Оттук идва решението да не се внася нов бюджет, а само закон за удължаване на стария. Нов бюджет предполага наличие на мнозинство, на чиято воля за управление бюджетът е израз. Липсата на такова мнозинство ще има тежки последици за управляемостта на страната, защото партиите ще редактират бюджета по свое усмотрение, но отговорността ще лежи върху вносителя, а вносителят вече няма да е на власт, защото е временен. Обвиненията срещу кабинета в антисоциалност не получават масова подкрепа, включително и защото се създава впечатлението, че точно сега, за първи път от началото на годината, е овладян темпът на нарастване на инфлацията. И второ, предложенията на кабинета са концентрирани най-вече в областта на Плана за възстановяване и устойчивост. Това са както европейски изисквания, така и условия за отпускане на средства. Ето защо партиите са принудени в повечето случаи да се адаптират към законодателната програма на Министерския съвет, въпреки желанието си да го прикрият с шумни декларации и обвинения.

Главният прокурор. Медийната активност на главния прокурор Иван Гешев продължава с неотслабващо темпо вече трети месец. Гешев все повече започва да изглежда като политически играч, който налага дневен ред на партиите и парламента. Нишата, която си е избрал, е тази, за която най-много е атакуван – върховенството на правото. Дилемата, формулирана от Гешев, е проста: „върховенство на

правото или тоталитаризъм“. Според тази схема, различни центрове в България се стремят да установят неограничена власт, като погизват институциите, и единствено институцията на главния прокурор е в състояние да ги спре. С това следва да се обяснят и исканията за оставката му, определени, неясно защо, като „троцкизъм“.

Приемайки функцията на „основен защитник на Конституцията“, Иван Гешев настоява за завишени наказания за различни видове престъпления (напоследък с акцент върху нарушенията на пътя) и предупреждава срещу всякакви размествания в ба-

ланса между властите (примерно с критики срещу идеята за трансфериране на службите за сигурност от президента към правителството). В условията на политическа и институционална криза, подобно поведение, макар и неприсъщо на съдебната власт, би могло да акумулира обществена подкрепа. Въпросът е как Гешев би използвал впоследствие тази подкрепа. Следва да се припомни, че последните две години извадиха наяве множество медийни и политически обвинения срещу представители на най-различни партии и институции в злоупотреби. Значението на главния прокурор в такава ситуация принципно става по-голямо.

3

СЪСТОЯНИЕТО НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА

ГЕРБ-СДС. Най-голямата партия има и водеща роля в целия следизборен процес досега, колкото и тази роля да не се признава от другите или да се омаловажава. ГЕРБ предложиха кандидат за премиер експерт, неврохирурга проф. Николай Габровски. Това е втора номинация на професор за висок държавен пост след подкрепата за президентската кандидатура на ректора на Софийския университет проф. Анастас Герджиков преди година. Посланието е ясно: „отворени сме към обществото и интелектуалния елит, не робуваме на тяснопартийни сметки“. Диалогичността се възприема както като „новото лице на ГЕРБ“ (в противовес на устойчивия авторитарен имидж), така и като оправдание при евентуален неуспех за кабинет (че е направено всичко възможно за разбирателство).

Позиционирането на ГЕРБ стъпва на два стълба. Първият е легитимирането на враг в лицето на „Продължаваме промяната“ (ПП). Обвиненията срещу ПП за възглицните централи и за Българската банка за развитие са основен елемент от реториката на ГЕРБ. Срещата, организирана с ПП, имаше за цел да демонстрира именно, че това са двете партии, които са важни за политическата перспектива на страната. Във версията на ГЕРБ, разбира се, едната партия носи добрата перспектива, другата – лошата. Вторият стълб е амбицията за „евроатлантическа легитимност“ чрез постоянни опити за привличане на „Демократична България“ (ДБ) в коалиция. Дори изглежда все по-вероятно, че ако такъв съюз не бъде създаден, ГЕРБ биха предпочели нови избори. От тактическа гледна точка, разкъсването на оста ПП-ДБ се вписва в традиционните практики на ГЕРБ. В миналото по същия начин бяха насърчени центробежните процеси в предишни партньори на Борисов като „Атака“, Реформаторския блок, Обединените патриоти. Освен това, в настоящия случай за ГЕРБ е важно да изнесат тежестта на политическия конфликт в България от неудобния за тях вариант „статукво-промяна“ към по-изгодния геополитически вариант „Изток-Запад“. С всичките си действия ГЕРБ се стараят да покажат, че са готови да отидат по-далеч и от ДБ както в русофобията, така и в антикомунизма. Ето два примера. От

ДБ организираха протест срещу визитата на руски архиепери в София – от ГЕРБ призоваха с декларация Българската православна църква да се сроди с Украинската църква. От ДБ повдигнаха отново въпроса за демонтаж на Паметника на Съветската армия в София – от ГЕРБ излязоха с цял проектозакон за демонтаж на всички подобни паметници.

Перспективата на местните избори създава контекст, който допълнително хвърля светлина върху поведението на ГЕРБ. За ГЕРБ е важно да имат опонент като ПП, който няма сериозни местни структури. Същевременно, ГЕРБ не биха искали „силите на промяната“ да се обединят за местния вот и да поставят под въпрос монопола на ГЕРБ в големите областни центрове. Умората и разочарованието от кметовете на ГЕРБ е факт, който самата партийна централа признава, след като декларира, че водещите ѝ кметове (София, Пловдив, Бургас) няма да се кандидатира за преизбиране. А ако ГЕРБ направи национална коалиция без десните и ПП, неизбежно ще ги тласне към местна коалиция с всички опасни последици от нея.

Промените в Изборния кодекс, с които се връща гласуването с хартиена бюлетина, бяха подкрепени решително от ГЕРБ, ДПС и БСП. Така се създаде впечатлението, че коалиция между тези три партии е възможна. Ето защо най-вероятно задачата на ГЕРБ ще бъде да избяга от този образ на партньор на ДПС и БСП, който може да им даде конюнктурно властта днес, но да ги лиши от власт дългосрочно утре. Връщането на хартиената бюлетина създава масовото убеждение, че ГЕРБ и ДПС се канят да манипулират следващите избори, и че тези избори ще са скоро. Както и други съображения на ГЕРБ, обаче, прицелът навярно е по-далечен и засяга бъдещите местни избори, когато хартиеният вот ще е още по-важен и необходим.

„Продължаваме промяната“ (ПП). Стратегията на ПП като че ли е ясна още от изборите и не се е променила оттогава. ПП не иска правителство в този парламент, защото смята, че на едни нови избори ще се представи по-добре и ще възстанови пър-

вото си място. Нещо повече, в такъв случай явно според ПП ГЕРБ биха били компрометирани като неспособни да съставят правителство в парламента, в който са били първи. Алтернативният вариант, отново положителен за ПП, би бил ГЕРБ да съумее да направи кабинет, но нестабилен и за кратко, и съответно партията на Борисов да бъде компрометирана като неспособна да управлява. Линията, според която ПП иска да бъде припозната не само като водеща, но като практически единствена алтернатива на ГЕРБ, остава в сила.

Това предполага и политическата радикализация на ПП. Партията се стреми да овладее пространството както на традиционната десница, така и на традиционната левица. По отношение на десницата, става дума за сложната дилема, в която ПП иска да вкара ДБ. Ако ДБ по някаква причина се съгласи да влезе в коалиция с ГЕРБ, това би означавало отлив на избирателите на ДБ към ПП, заемаща крайна позиция против ГЕРБ. Ако ДБ остане пакетирани заедно с ПП, което значи изцяло да възприеме посланията и „червените линии“ на ПП, ще попада все повече в сянката на по-големия партньор, откъдето може да се очаква същият електорален ефект на отлив, макар и по-бавно. Твърдението на ПП, че може да предложи „кабинет на малцинството“ с ДБ, е по-скоро форма на натиск върху ДБ, отколкото политическо убеждение, защото такъв кабинет, ако бъде одобрен от парламента, няма как да бъде контролиран от съставляващите го партии и може да има катастрофални последици за тях. По отношение на левицата, повече от явен е стремежът на ПП да се настани в пространството на БСП, като претендира да бъде новата „социална партия“, което не значи непременно лява. Социалните предложения на ПП конкурират съществено тези на БСП. Разделеният вот на депутатите от ПП във връзка със закупуването на нови самолети Ф-16 също трябва да подсказва на червените избиратели, че ПП не е „американската партия“. И не на последно място ПП десетки пъти публично обяви, че БСП вече е част от коалиция с ГЕРБ (заради връщането на „хартиената бюлетина“), така че да се възползва от анти-ГЕРБ настроенията в социалистическите среди.

Като че ли най-голям препъни-камък за ПП са отношенията с президента Радев. Конфронтацията между тях стигна до определен пик с изявление на Радев, че ПП са „шарлатани“ и с отговора на ПП, че Радев е „върнал мутрите“ във властта. Тази конфронтация има дълга предистория, но сегашната ескалация донякъде обслужва тезата на ПП, че са единствена алтернатива на ГЕРБ. Ако това е вярно, това значи, че Радев не е алтернатива, което на свой ред значи, че Радев се намира в един политически лагер с ГЕРБ. Рисковете за ПП обаче не бива да се подценяват, и то не само защото из-

пълнителната власт в момента е в ръцете на президента. Още от президентските избори през 2021 г. е известно, че огромният дял от избирателите на ПП подкрепят и президента. Разбира се, за изминалата година това сигурно се е променило, но все пак е налице опасността при остър конфликт между Радев и ПП електоратът на ПП да бъде отчасти разколебан в избора си.

Движение за права и свободи (ДПС). Партията продължава да излъчва внушението, че държи изключително много на правителство в този парламент, и то едва ли не на всяка цена. В ДПС обаче съзнават, че тяхно участие във властта може да се постигне на този етап единствено в сътрудничество с ГЕРБ. Ето защо те застават зад инициативите на ГЕРБ и по-остро от всички критикуват ПП и ДБ. Фактът, че ДПС единствена не възразява на наименованието „хартиена коалиция“ за партиите, подкрепящи хартиената бюлетина, показва, че един съюз между ГЕРБ, ДПС и БСП им изглежда достатъчно перспективен. Медийте, близки до ДПС, в най-голяма степен наблягат на авторитета на „системните партии“ срещу импровизациите на новите политически актьори.

Мотивите ДПС толкова ясно да иска правителство, не са напълно ясни. Очевидно те не са електорални, защото на едни нови избори партията вероятно дори ще увеличи избирателите си. В публично пространство се лансират две хипотези. Едната е свързана с интереса на ДПС към средствата по Плана за възстановяване и устойчивост и по Зелената сделка. Без парламент и редовно правителство усвояването на тези средства би могло да бъде компрометирано, отложено или дори блокирано. Втората хипотеза засяга личния авторитет на лидера Мустафа Карадайъ. Той е третият председател на тази партия и засега единственият, който не е успял да я доведе до участие във властта.

„Възраждане“. Партията на Костадин Костадинов изясни политическата си роля в настоящата парламентарна конфигурация. Тази роля е съчетание между радикализъм в посланията и умереност на тона. „Възраждане“ звучи приглушено, без крайности и като че ли е посветена на усилието да минимизира един основен свой дефицит – да плаши част от избирателите. Същевременно позицията на партията е в противовес на всичко и всички. „Възраждане“ подготвя протест срещу членството на България в еврозоната и продължава да говори за референдум. Поиска пълна ревизия на Плана за възстановяване и устойчивост с тезата, че застрашава енергийната независимост на страната. Противопостави се на хартиената бюлетина, която бе основата на един от малкото съюзи между партии в парламента. Старее се да поеме функциите на ВМРО като организира провокативни посещения в Северна Македония. Обяви се против пра-

вители на ГЕРБ с аргумента за предполагаемия провал на Борисов от последните 12 години. Разкритикува президента, че твърде много бави конституционната процедура за връчване на мандати. Разпространи идеята си за закон за чуждестранните агенти с намерението да компрометира десницата и нейните медийни и аналитични партньори.

Разбира се, ролята „опозиция на всичко и всички“ има цена, и това е пълната политическа изолация. „Възраждане“ опитва да ограничи тази щета като демонстрира увереност в управленския си шанс (честата фраза „след като спечелим изборите“) и в управленския си капацитет (изявлението на Костадинов пред Радев, че партията има „готов кабинет“). На фона на умората и разочарованието на хората от коалиции, а още повече от невъзможността да се съставят коалиции, перспективата за едностранно управление звучи атрактивно. Въпросът е дали именно „Възраждане“ изглежда най-убедителният кандидат за него.

Българска социалистическа партия (БСП). Фокусът на цялата политическа активност на левицата е поставен върху критиките срещу президента. БСП твърди, че Радев се старее да предотврати съставянето на редовен кабинет заради амбициите си за президентска република, и по тази причина се намира във „война“ с партиите. Служебното правителство на Радев е обвинено в антисоциалност и набедено, че с решението си да не внася проект за нов бюджет обрича хората на тежка зима. Самият Радев е атакуван, че жертва социалната политика на България заради сделките за нови самолети. Председателката на БСП Корнелия Нинова представя себе си като жертва на президента и кабинета му с твърдението, че Съдебна охрана я преследва с призовки. Нинова стига дотам да твърди, че властите участват заедно с партийните ѝ опоненти във „вътрешнопартиен преврат“ в БСП. И макар че Нинова вече без всякакви задръжки се конфронтира с излъчения от нея президент, това не ѝ носи партньори.

Парламентарната роля на БСП остава неопределена и задълбочава усещането за политическа изолация. Партията допусна да пропиее актива си на последователна опозиция на ГЕРБ и техните манипулации като твърдо защити, в сътрудничество с ГЕРБ и ДПС, връщането на хартиената бюлетина. Нещо повече, предложението беше на БСП, а ГЕРБ и ДПС го редактираха в своя изгода и по такъв начин внушиха, че БСП е употребена за техните интереси. Решението на БСП да не подкрепи правителство с мандата на ГЕРБ не преодолява имиджовите щети. Напротив, появиха се слухове, че в името на участие във властта на всяка цена екипът на Нинова е готов на коалиция именно с ГЕРБ с третия мандат, ако се стигне до такъв. Същевременно, отдалечаването от „силите на промяната“ е явно. БСП все по-агресивно

атакува ПП. Напрежението между тях стигна до открита конфронтация с обвинението, че ПП държи „кодовете“ за достъп до софтуера на машините за гласуване. Фанатичната защита на хартиената бюлетина поставя залог за изборното представяне на БСП, което, ако на следващи избори не се подобри драстично, ще компрометира напълно цялостното политическо поведение на партията.

Процесите в лявото пространство, на свой ред, не са обнадеждаващи за Нинова. Проведена бе сбирка на представители на БСП и на други леви партии, където се обсъждаше перспективата за обновление и единение на левицата. Събитието бе логично да се случи, защото когато вътрешнопартийният диалог е разрушен, диалогът излиза извън границите на партията. Срещата събра фигури, чийто авторитет е по-скоро в миналото, отколкото в настоящето, и не успя да излезе с „пътна карта“ за обединението. Но би било прибързано да се смята, че от това Нинова печели. Инициативата за ляв диалог вече не е в нейните ръце, и трудно би могла да се върне там. Напротив, Нинова продължава да напредва със самоизолацията си. Пример за това са острата декларация против Социалистическия интернационал (чийто заместник-председател бе Нинова, но наскоро бе отстранена) и новата серия изключвания (на кмета на столичния район „Изгрев“ Делян Георгиев от БСП и на депутатата Явор Божанков от ПГ на партията). Става дума за фактори, които водят не към разширяване на влиянието, а точно в обратната посока. Рано е да се прецени дали в лявото пространство ще настъпи прегрупирани на малките партии и дали то би имало електорални шансове. При всяко положение, обаче, натискът върху лявото пространство, от ПП, от една страна, и от опонентите на Нинова, от друга, не обещава добри изгледи не само за председателката, но и за самата партия.

„Демократична България“ (ДБ). Формацията е в изключително деликатно положение. Тя трябва да лавира между Сцилата на ГЕРБ и Харибдата на ПП. От една страна, ДБ е, видимо за всички, най-предпочитаният от ГЕРБ партньор. Едно категорично затваряне на вратата пред ГЕРБ би намалило политическата ѝ тежест. Това е още по-сложно, предвид факта, че в средите на коалицията винаги е имало гласове в полза на сближаване с Борисов. Едва ли е случайно, че една от партиите в коалицията, „Да, България“, официално излезе с информация, че на заседание на нейното национално ръководство 55 от членовете му са били „против“ подкрепа за правителство с мандата на ГЕРБ и едва 5 са били „за“. Намерението по всяка вероятност е било да се покаже на ГЕРБ, че привържениците на коалиция с тях не са скрити и всъщност са много малко. От друга страна, в сътрудничеството с ПП партията на Петков и Василев има водеща роля и определя

дневния ред. ДБ опита да разчупи тази рамка като предложи на ПП съвместно явяване на местните избори. Това, разбира се, е важно за ДБ, защото на този етап потенциалът на ПП изглежда далеч по-голям. Колебливият отговор на ПП издава желанието им те да определят как и с кого ще работят за местния вот. А това може да изгради впечатление у ДБ, че са политически употребявани. ДБ за втори път предлага предизборна коалиция на ПП и за втори път като че ли не среща разбиране.

Вътрешната кондиция на ДБ също буди притеснения. Това е особено валидно в случая с ДСБ, където симптомите на ерозия са най-тежки. Ключова фигура в партията и бивш кандидат за председателския пост като Цеца Бачкова напусна партията. Последва я и председателката на вече разпуснатата младежка организация Христина Димитрова, а после и още други. Слуховете за подписка срещу председателя Атанас Атанасов са широко разпространени. Всичко това допълнително стеснява полето за маневри на ДБ.

„Български възход“ (БВ). Най-малката формация в парламента още от изборите опитва да представи себе си като партията с най-голям шанс да състави правителство с един евентуален трети мандат. Партийният лидер Стефан Янев експлоатира това впечатление, като непрекъснато подчертава няколко неща. Първо, че той има готовност за диалог с всички, и че не изключва никого като участник в бъдещ кабинет. Второ, че няма „лидерско его“ и

няма „детска мечта да бъде премиер“, с което внушава готовност да отстъпи водещата роля на друг. Трето, че задачата на парламента е „проста“ – да се преодолее кризата – и затова няма какво толкова да се разсъждава върху междупартийни противоречия, стратегии и несъвместимости.

Въпреки тази декларативна отвореност, БВ среща нарастващи трудности и се стреми да ги неутрализира. Вярно е, че Янев говори за кабинет на „всички партии“ (с „200 плюс“ депутати в мнозинството), но медиите и анализаторите го подозират в намерение да работи най-вече за ГЕРБ и ДПС. Това е и причината, поради която БВ открито се дистанцира от твърдата подкрепа на ГЕРБ и ДПС за връщане на хартиената бюлетина. Още по-сериозен проблем за БВ е партийната идентичност. Самият Янев влезе в партийната политика след като бе уволнен като министър на отбраната заради балансирана позиция по отношение на войната в Украйна. Може да се твърди, че повечето избиратели на БВ са харесали в партията именно въздържаността от категорично асоцииране с Украйна. С решението на БВ да подкрепят предоставянето на военна помощ за Киев точно този *raison d'être* е сериозно ерозиран. Създава се впечатлението, че това решение и последващата визита на Янев във Вашингтон са едва ли не опит да се получи външно съгласие за управление с мандата на БВ. Ако подобно управление не се реализира, перспективата на БВ да остане на политическата сцена не изглежда твърде оптимистична.

4

ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ

Решението на ЕС да не допусне България и Румъния до членство в Шенгенското пространство е част от един процес, а не финална точка. България не е загубила своите шансове, защото се осланя на своето право и защото е постигнала доста широка подкрепа. От значение за тези шансове ще бъде продължението на политическите и дипломатическите усилия. Ако това продължение не бъде активно, ако то приеме тезата, че България наистина не е готова и не заслужава, шансовете се отлагат да неопределено бъдеще. Обратно, ако натискът не отслабне, вариантът за скорошно преразглеждане не е изключен. Въпросът е кое ще надделее в българския политически елит – комплексът за национална малоценност или оптимистичната визия. От това ще зависи не само Шенген, но също и още две важни неща – нагласите към политиците и политическата система, и делът на евроскептицизма в общественото мнение.

Президентът Румен Радев продължава да бъде властовият център на българската политика. Тази интерпретация съответства и на медийните нагласи, в които все по-често служебният кабинет е представян просто като „правителството на Радев“, а не като президентски баланс между различни политически и експертни среди. Радев се дистанцира от партиите и рискува да се превърне във фокус на всички критики, особено ако се стигне до разпускане на парламента. Това особено важи във връзка с избора му на партия за третия мандат при евентуална невъзможност да се изпълнят първите два. Рискът вероятно е калкулиран, защото въпреки усилията на БСП, антипрезидентска коалиция в настоящото Народно събрание няма индикации да се формира.

Промените в Изборния кодекс ще имат дългосрочни негативни последици върху легитимността на

политическия процес. Скандалите, съпровождащи връщането на хартиената бюлетина, успяха да разпространят убеждението, че машинното гласуване е довело до манипулации и дори фалшификации, независимо от пълната липса на доказателства. Обратно, упоритостта да бъде върната хартиената бюлетина възроди съмненията, че целта на този акт са манипулации на хартиения вот. От две различни гледни точки доверието в изборите изглежда тежко накърнено. Всъщност ГЕРБ и ДПС са партиите, които по-скоро печелят от това, защото тяхната политическа тежест произтича повече от внушението за сила, отколкото за стриктно придържане към правилата.

Българските партии преживяват криза, която не се изчерпва само с ниската избирателна активност. В ход е разместване на пластове, което може да даде сигнал за реструктуриране на политическото пространство. В последната година не само се появяват нови партийни актьори, но и нараства стремежът новите да заемат „мястото“ на старите. Това е отчетливо видимо в случая с ПП по отношение на ДБ и БСП, но и на „Възраждане“ по отношение на старите националистически формации. Ерозията на БСП вече открито застрашава монопола на партията върху левия спектър. Процесът не е придобил по-ясни форми, но вече е започнал.

Два и половина месеца след изборите може да се твърди, че непосредствената политическа перспектива не се е променила драстично. Или ГЕРБ ще успее да формира под някаква форма и с някой мандат временна конструкция за управление (дори и само за да я събори малко по-късно), или ще прецени, че нов служебен кабинет и предсрочни избори са в техен интерес. Засега втората опция е по-вероятна, както беше и преди два месеца, без да означава предопределена.

ЗА АВТОРА

Д-р **Борис Попиванов** е доцент по политология в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Изследванията му са концентрирани в областта на политическите идеологии, теорията и историята на лявото, както и българския преход.

ИЗДАТЕЛ

Фондация Фридрих Еберт | Бюро България
Ул. Княз Борис I 97 | 1000 София | България

Отговорен редактор:
Жак Папаро | Директор, ФФЕ, Бюро България
тел.: +359 2 980 8747 | факс: +359 2 980 2438
bulgaria.fes.de

Контакт:
office@fes.bg

Използването с търговска цел на всички, издадени от Фондация Фридрих Еберт (ФФЕ) публикации, не е позволено без писменото съгласие на ФФЕ.

ЗА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Фондация Фридрих Еберт България издава „ПОЛИТ-БАРОМЕТЪР“ от 2000 година насам, анализирайки актуалните и дългосрочни политически процеси и идентифицирайки тенденциите в българската политика със специален фокус върху политически партии като главни актьори на демокрацията.

В ситуация, в която качеството и безпристрастността на българските медии са под въпрос, имаме за цел да предоставим на българските и чуждестранните читатели научна основа за по-нататъшна политическа дискусия.

bulgaria.fes.de

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 22, брой 10
1 ноември – 10 декември

Конфронтацията между ГЕРБ и „Продължаваме промяната“ доминира политическия дебат и продължава да блокира разговорите за съставяне на редовно правителство.

Промените в изборното законодателство сериозно подкопават доверието в честността на изборите.

БСП започва да губи инициативата за процесите в лявото пространство.

Повече информация по темата ще намерите тук:
bulgaria.fes.de